

Het spel meespelen

Van Joan Didion verscheen eerder bij Uitgeverij De Arbeiderspers:

De verhalen die we onszelf vertellen (essays)

Het jaar van magisch denken (memoir)

Joan Didion

Het spel meespelen

Vertaald door Corine Kisling

Roman

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 1970 Joan Didion

Copyright Nederlandse vertaling © 2021 / Corine Kisling

bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Play It as It Lays*

Oorspronkelijke uitgave: Farrar Straus & Giroux, New York

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Weteringschans 259, 1017 xJ Amsterdam.

Omslagontwerp: Jan van Zomeren

Omslagillustratie: *Woman lying at window, Gatwick airport,*

© Julia Fullerton-Batten

Portret auteur: Quintana Roo Dunne

Typografie: Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 295 4079 7/ NUR 302

www.arbeiderspers.nl

Voor John

Maria

Wat maakt Iago slecht? vragen sommige mensen. Ik vraag dat nooit.

Nog een voorbeeld waaraan ik moet denken omdat Mrs. Burstein vanmorgen een kleine ratelslang in de artisjokkentuin heeft gezien en sindsdien onhandelbaar is: ik vraag nooit iets over slangen. Waarom zou Shalimar slangen aantrekken. Waarom zou een koraalslang twee gifklieren nodig hebben om te overleven terwijl een koningslang, *die bijna dezelfde tekening heeft*, geen gif nodig heeft. Wat is daar de darwiniaanse logica van. Dat zou je kunnen vragen. Ik niet, niet meer. Ik herinner me een incident dat niet zo lang geleden in de *Los Angeles Herald-Examiner* stond: een pasgetrouwd stel uit Detroit was dood gevonden in hun camper in de buurt van Boca Raton. Er lag nog een koraalslang opgerold in de thermische deken. Waarom? Tenzij je aan langetermijndenken wil doen, is er geen bevredigend 'antwoord' op dat soort vragen.

Zo is dat. Ik ben wat ik ben. Naar 'redenen' zoeken heeft geen zin. Maar omdat ze hier altijd naar een reden

zoeken, stellen ze me vragen. Maria, ja of nee: ik zie een pik in deze inktvlek. Maria, ja of nee: veel mensen maken zich schuldig aan seksueel wangedrag, ik geloof dat mijn zonden onvergeeflijk zijn, ik ben teleurgesteld in de liefde. Hoe kan ik daar nu op antwoorden? Hoe kan het van toepassing zijn? NIETS IS VAN TOEPASSING, schrijf ik met het IBM-potlood. Wat is dan wel van toepassing, vragen ze later, alsof het woord 'niets' meer betekenissen heeft en voor interpretatie vatbaar is, een onduidelijk fragment in een IJslands runenschrift. Er zijn alleen bepaalde feiten, zeg ik, in een nieuwe poging om het spel gewillig mee te spelen. Bepaalde feiten, bepaalde dingen die zijn gebeurd. (Waar maak je je druk om, vraag je misschien. Om Kate. Waar ik hier om speel is Kate. Carter heeft Kate daar geplaatst, en ik ga haar er weer vandaan halen.) Ze zullen de feiten verkeerd lezen, verbanden bedenken, redenen zoeken die er niet zijn, maar zoals ik al zei, dat is wat ze hier doen.

Dus stelden ze voor dat ik de feiten zou opschrijven en de feiten zijn de volgende: mijn naam is Maria Wyeth. Dat wordt uitgesproken als Mar-*eye*-ah, laat ik daar meteen duidelijk over zijn. Sommige mensen noemen me hier 'Mrs. Lang' maar zo heb ik me nooit genoemd. Leeftijd, eenendertig. Getrouwd. Gescheiden. Een dochter van vier. (Ik spreek hier met niemand over Kate. Waar Kate nu is zetten ze elektroden op haar hoofd en stoppen naalden in haar ruggengraat en proberen erachter te komen wat er mis is gegaan met haar. Het is een andere versie van de vraag waarom een koraalslang twee gifklie-

ren heeft. Kate heeft zacht dons op haar ruggengraat en een afwijkend chemisch stofje in haar brein. Kate is Kate. Carter herinnerde zich dat zachte dons op haar ruggengraat niet, anders had hij nooit toegestaan dat ze er naalden in staken.) Van mijn moeder heb ik mijn uiterlijk geërfd en een aanleg voor migraine. Van mijn vader heb ik mijn optimisme geërfd dat ik pas sinds kort kwijt ben.

Details: ik ben geboren in Reno, Nevada, en ben negen jaar later verhuisd naar Silver Wells, Nevada, aantal inwoners toen achtentwintig, nu nul. We zijn naar Silver Wells verhuisd omdat mijn vader het huis in Reno had vergokt en zich herinnerde dat hij dat stadje nog had, Silver Wells. Hij had het gekocht of gewonnen of misschien had zijn vader het hem nagelaten, ik weet het niet meer, en het doet er ook niet toe. Er waren toen veel dingen en plekken die kwamen en gingen, een veefokkerij zonder vee en een skioord waar iemand een dubbele hypotheek op had, en een motel dat heel gunstig gelegen zou zijn bij een afrit van de snelweg als de snelweg er was gekomen; mijn ouders deden me geloven dat wat in het verschiep lag altijd beter was dan wat we achter de rug hadden. Dat geloof ik nu niet meer, maar ik vertel je gewoon hoe het was. In Silver Wells hadden we driehonderd acres ruig land en een paar huizen en een pompstation en een zinkmijn en een zijspoor van de Tonopah & Tidewater Railroad en een winkeltje in sneuisterijen en later, toen mijn vader en zijn partner Benny Austin het idee kregen dat Silver Wells een geweldige toeristische attractie was, kwamen daar nog

een midgetgolfbaan en een reptielenmuseum bij en een restaurant met een paar gokkasten en twee speeltafels. Met de gokkasten werd niet veel verdiend omdat de enige persoon die erop speelde Paulette was, met geld uit de kassa. Paulette runde het restaurant en neukte met mijn vader (dat besef ik nu) en liet mij na schooltijd soms achter de kassa zitten, zogenaamd, want er waren nooit klanten. Maar de snelweg waar mijn vader op rekende kwam er niet en het geld raakte op en mijn moeder werd ziek en Benny Austin ging terug naar Vegas, ik kwam hem een paar jaar geleden tegen in de Flamingo. 'Wat je vaders ondergang is geworden is dat hij twintig jaar vooruitliep op zijn tijd,' zei Benny die avond in de Flamingo tegen me. 'Het spookstadje, de midgetgolf, de blackjackautomaat, dat zie je nu overal. Harry Wyeth had een Rockefeller kunnen zijn in Silver Wells.'

'Er is geen Silver Wells meer,' zei ik. 'Het ligt midden in een militaire basis.'

'Ik heb het over *toen*, Maria. *Zoals vroeger*.'

Benny bestelde een rondje Cuba Libre, een drankje dat ik alleen mijn moeder en vader en Benny Austin heb zien drinken, en ik gaf hem een paar van mijn fiches om in te zetten en ging naar de wc en ging niet meer terug. Ik hield mezelf voor dat het was omdat ik niet wilde dat Benny zag met wat voor man ik daar was, een man die aan een dure tafel baccarat zat te spelen met honderddollarbriefjes, maar dat was niet de enige reden. Ik kan het maar beter meteen zeggen, ik heb problemen met *zoals vroeger*.

Ik bedoel, het leidt nergens toe. Benny Austin, mijn moeder die toen het buiten achtenveertig graden was, in Paulettes lege restaurant in tijdschriften zat te bladeren op zoek naar een prijsvraag om aan mee te doen (Waikiki, Parijs, Rome, mijn moeders dromen vulden ons leven als zenuwgas, *cross the ocean in a silver plane*, zong ze voor zichzelf en ze meende het nog ook, *see the jungle when it's wet with rain*), als we met z'n drieën naar Vegas reden in de pick-up en dan 's nachts in de heldere nacht weer terugkeerden, honderdzestig kilometer heen en honderdzestig kilometer terug en in beide richtingen geen mens te zien op de snelweg, alleen de gestrekte slangen op het warme asfalt en mijn moeder met een witte gardenia in haar donkere haar en mijn vader die een fles Jim Beam naast zich op de grond had staan en over zijn plannen praatte, hij had altijd veel plannen, ik heb nooit een plan gehad in mijn leven, het heeft geen zin, er komt toch niets van.

New York: wat had dat voor zin? Een achttienjarig meisje uit Silver Wells, Nevada, doet eindexamen aan de Consolidated Union High School in Tonopah en gaat naar New York naar de toneelschool, stel je dat eens voor. Mijn moeder vond het wel een leuk idee dat ik actrice zou worden, ze knipte mijn haar altijd in een pony om me op Margaret Sullivan te laten lijken, en mijn vader zei dat ik niet bang moest zijn om te gaan want als bepaalde zaakjes zouden lopen zoals gepland zouden hij en mijn moeder regelmatig van Las Vegas naar New York City moeten reizen, en dus ging ik. De laatste keer dat ik mijn moeder heb gezien zat ze op de luchthaven

van Vegas een Cuba Libre te drinken, zo zie je maar. Zo gaat het met alles. Ik doe heel erg mijn best om niet na te denken over hoe alles gaat. Ik kijk naar een kolibrië, ik werp de i-tjingmunten, maar reken het resultaat nooit uit, blijf bij het heden. New York. Laat ik bij de feiten blijven. Wat er gebeurd is, is dit: ik zag er goed uit (ik zeg niet dat ik gezegend was of vervloekt, ik vertel je een feit, ik weet het door de foto's) en iemand nam een foto van me en even later kreeg ik honderd dollar per uur van de modellenbureaus en vijftig dollar van de tijdschriften wat niet slecht was in die tijd en ik kende een massa mensen uit het zuiden en flikkers en rijke jongens en zo bracht ik mijn dagen en nachten door. De nacht dat mijn moeder de auto van de weg reed even buiten Tonopah zat ik met een dronken rijke knul in het Morocco, dichterbij kon haast niet begreep ik later: het duurde een paar weken voor ik het wist omdat de coyotes haar hadden verscheurd voor ze werd gevonden en mijn vader het me niet kon vertellen. ('Jezus, maar we hadden het goed in Silver Wells,' zei Benny Austin die avond in de Flamingo, en misschien hadden ze het goed, en ik ook, misschien had ik nooit weg moeten gaan maar het heeft geen zin om zo te denken omdat er, zoals ik tegen Benny zei, *geen Silver Wells meer is*. Het laatste wat ik over Paulette heb gehoord was dat ze in een vakantiepark woont. (Denk daar maar eens over na.) Mijn vaders brief was naar een oud adres gestuurd en doorgestuurd, ik las hem op een ochtend in een taxi toen ik al laat was voor een opname en toen ik las waar het over ging in het midden van de tweede alinea begon

ik te krijzen en kon een maand niet werken. De brief zit nog steeds in mijn beautycase maar ik lees hem niet behalve als ik dronken ben, wat in mijn huidige situatie dus nooit het geval is. ‘Dat is een rotkaart die je hebt gekregen, maar als God bestaat en Honey ik geloof echt dat er “Iets” is, dan heeft hij je plannen nooit in de war willen sturen’, daar eindigt hij mee. ‘Laat je er niet door overtroeven want je hebt alle azen in handen.’

Makkelijke azen. Ik weet niet zeker welk jaar dat was omdat ik dus dat probleem heb met *zoals vroeger*, maar een tijdje later heb ik een rotperiode doorgemaakt. (Kijk, zal je nu zeggen, ze dacht dat haar zonden onvergeeflijk waren, maar ik heb je toch verteld dat er niets van toepassing was.) De tulpen op Park Avenue zagen er vies uit en ik werd twee keer naar Montego Bay gestuurd om wat kleur op mijn gezicht te krijgen maar ik kon niet alleen slapen en ik bleef laat op en het liep mis met Ivan Costello en tegen die tijd was dat allemaal door de camera te zien. Natuurlijk ging ik dat jaar niet terug naar Nevada omdat dat het jaar was waarin ik heb geschreeuwd tegen Ivan en met Carter ben getrouwd, en het jaar daarop zijn we hiernaartoe gekomen en heeft Carter me in een paar korte films gezet (misschien heb je er een gezien, een van de artsen hier zegt dat hij hem heeft gezien maar die zegt van alles om mij aan het praten te krijgen, en de andere zijn nooit uitgebracht) en ik weet niet wat er het jaar daarna gebeurd is en toen begon ik wat vaker naar Nevada te gaan maar toen was mijn vader gestorven en was ik niet meer getrouwd.

Dat zijn de feiten. Nu lig ik in de zon en speel ik solitaire en luister naar de zee (de zee ligt onderaan de klif maar ik mag niet zwemmen, alleen op zondag onder begeleiding) en kijk naar een kolibrie. Ik probeer niet aan dode dingen te denken en aan waterleidingen. Ik probeer niet de airco te horen in die slaapkamer in Encino. Ik probeer niet in Silver Wells te wonen of in New York of met Carter. Ik probeer in het heden te leven en de kolibrie in de gaten te houden. Ik zie niemand die ik vroeger kende, maar ik ben ook niet zo dol op mensen. Ik wil maar zeggen, misschien had ik alle azen in handen, maar wat was het spel?

Helene

Ik heb Maria bezocht vandaag. Nou ja, ik heb geprobeerd Maria te bezoeken vandaag: ik heb een poging gedaan. Ik moet er wel bij zeggen dat ik het niet om Maria heb gedaan, maar om Carter, of om BZ, of om vroeger of wat ook, niet om Maria. 'Ik heb niet zo'n zin om met je te praten, Helene,' zei ze de laatste keer. 'Het is niets persoonlijks, Helene, ik praat gewoon niet meer.' Niet om Maria.

Maar dat heb ik dus niet gedaan. Haar bezocht. Ik ben er het hele eind naartoe gereden, heb er de hele ochtend voor uitgetrokken en een doos voor haar ingepakt met allemaal nieuwe boeken en een sjaal die ze een keer op het strand had laten liggen (ze was slordig, het ding zal zo'n dertig dollar hebben gekost, altijd slordig was ze) en een pond kaviaar, oké, misschien geen Beluga maar daar moet ze nu niet moeilijk over doen, plus een brief van Ivan Costello en een lang artikel dat iemand in *The New York Times* had geschreven over Carter, dat zou haar toch moeten interesseren zou je denken maar Maria heeft het nooit kunnen uitstaan dat

Carter succes had, maar dat allemaal dus, en toen wilde Maria me niet ontvangen. ‘Mrs. Lang is aan het rusten,’ zei de verpleegster. Ik zag haar zitten bij het zwembad in dezelfde bikini die ze die zomer droeg toen ze v/z heeft vermoord, ze lag bij dat zwembad met een zonneklep over haar ogen alsof ze zich over niets of niemand druk hoefde te maken. Er komt bij haar geen pondje bij, dat zie je vaak bij egoïstische vrouwen. Niet dat ik het Maria kwalijk neem wat er met mij is gebeurd, ook al heb ik eronder geleden en zou ik eigenlijk horen te ‘rusten’, want ik ben het die v/z heeft verloren door haar slordigheid, haar egoïsme, maar ik neem het haar kwalijk *omwille van Carter*. Het scheelde niet veel of ze had Carter ook vermoord. Ze is altijd een heel egoïstische meid geweest, het was altijd Maria voor en Maria na.

Carter

Dit zijn een paar scènes die me heel duidelijk zijn bijgebleven.

‘Ik ga altijd buiten de deur ontbijten,’ zeg ik tegen iemand. Het is tijdens een dinertje met een groep vrienden. Niet mijn vrienden, zou Maria zeggen, maar Maria heeft nooit iets begrepen van vriendschap, van gesprekken, van normaal, prettig sociaal verkeer. Maria kan moeilijk praten met mensen met wie ze niet naar bed gaat.

‘Ik ga naar het Wilshire of het Beverly Hills Hotel,’ zeg ik. ‘Ik neem de filmmagazines door, ik ontbijt graag alleen.’

‘Hij gaat niet altijd buiten de deur ontbijten,’ zegt Maria, heel zacht, tegen niemand in het bijzonder. ‘In feite was de laatste keer dat hij buiten de deur is gaan ontbijten op zeventien april.’

De anderen aan tafel kijken eerst naar haar en dan de andere kant op, verbaasd, ongemakkelijk: iets in de manier waarop haar handen de rand van de tafel omklemmen maakt het niet luchthartig. Alleen BZ blijft naar haar kijken.

‘O, wat maakt het uit,’ zegt ze dan, en de tranen lopen over haar wangen. Ze kijkt nog steeds strak voor zich uit naar niets in het bijzonder.

Nog een scène: ze zit op het gras te spelen met de baby, besproeit haar met druppels water uit een doorzichtige plastic slang. ‘Pas op dat ze het niet te koud krijgt,’ zeg ik vanaf het terras; Maria kijkt op, laat de slang vallen en loopt naar het tuinhuis, weg van de baby. Ze draait zich om en kijkt naar de baby. ‘Je vader wil met je praten,’ zegt ze. Haar stem is neutraal.

Na de dood van BZ is er een tijd geweest dat ik deze scènes keer op keer liet afspelen en ook andere, soortgelijke scènes, alsof ze zich afspeelden voor de camera en ik er een volgorde, een patroon in probeerde te vinden. Dat heb ik niet gevonden. Ik wil alleen maar zeggen: na een reeks van zulke scènes begon ik te beseffen dat het onwaarschijnlijk was dat ik ooit echt contact zou kunnen maken met Maria.